

গৱেষণাৰ বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা আৰু সততা

ভূমিকাঃ

গৱেষণা হৈছে নতুন জ্ঞান সৃষ্টি, পুৰণি জ্ঞানৰ পুনৰীক্ষণ আৰু কোনো সমস্যা বা বিষয়ৰ বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধানৰ এক পদ্ধতিগত প্ৰক্ৰিয়া। গৱেষণাৰ সফলতা কেৱল তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰে; গৱেষকে বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা (Academic Integrity) আৰু গৱেষণামূলক সততা (Research Integrity) কিমানখিনি মানি চলে, তাৰ ওপৰতো গৱেষণাৰ মান নিৰ্ভৰ কৰে।

১. বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠাৰ অৰ্থঃ

বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা বুলিলে শিক্ষা আৰু গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত সত্য, ন্যায়, সততা, স্বচ্ছতা আৰু দায়িত্বশীলতাৰ নীতি মানি চলাক বুজায়।

অৰ্থাৎ, গৱেষকে নিজৰ কামত—

সত্য তথ্য ব্যৱহাৰ কৰা,

অন্যৰ বৌদ্ধিক অৱদানক স্বীকৃতি দিয়া,

চৌৰ্যবৃত্তি নকৰা,

তথ্য বিকৃত নকৰা,

নিজৰ অৱদানৰ বিষয়ে সৎ হোৱা

আদি নীতি মানি চলিব লাগে।

২. গৱেষণাত সততাৰ অৰ্থঃ

গৱেষণামূলক সততা হৈছে গৱেষণাৰ পৰিকল্পনা, তথ্য সংগ্ৰহ, বিশ্লেষণ, ব্যাখ্যা আৰু প্ৰকাশ—প্ৰতিটো পৰ্যায়তে সত্যনিষ্ঠ আৰু নৈতিকভাৱে কাম কৰা।

এজন সৎ গৱেষকে নিজৰ ধাৰণা বা অনুমান প্ৰমাণ কৰিবলৈ তথ্যক জোৰকৈ নিজৰ পক্ষত লৈ নাযায়। তথ্যই যি ফলাফল দেখুৱায়, তাকেই নিৰপেক্ষভাৱে প্ৰকাশ কৰে।

৩. বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা আৰু সততাৰ মূল নীতিসমূহঃ

ক) সত্যনিষ্ঠাঃ- গৱেষণাত কোনো ধৰণৰ মিছা তথ্য, কাল্পনিক ফলাফল বা ভুল তথ্য ইচ্ছাকৃতভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে।

গৱেষকে “সত্য যি, তাকেই প্ৰকাশ কৰা” নীতি অনুসৰণ কৰিব লাগে।

খ) চৌৰ্যবৃত্তি (Plagiarism) পৰিহাৰঃ- অন্য গৱেষকৰ লেখা, চিন্তা, তত্ত্ব, তথ্য, গৱেষণাৰ ফলাফল বা বাক্য নিজৰ বুলি প্ৰকাশ কৰাটো চৌৰ্যবৃত্তি।

ইয়াৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ—

যথাযথ Citation দিব লাগে,

Reference তালিকা প্ৰস্তুত কৰিব লাগে,

প্ৰত্যক্ষ উদ্ধৃতি হলে উদ্ধৃতি চিহ্ন ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে,

নিজৰ ভাষাত লিখিলেও মূল উৎসৰ স্বীকৃতি দিব লাগে।

গ) তথ্য জালিয়াতি (Fabrication)- গৱেষণাত সংগ্ৰহ নকৰা বা অস্তিত্ব নথকা তথ্য, পৰিসংখ্যা বা ফলাফল নিজে সৃষ্টি কৰি উপস্থাপন কৰাটো Fabrication।

ই গৱেষণাৰ এক গুৰুতৰ অনৈতিক আচৰণ।

ঘ) তথ্য বিকৃতি (Falsification)- প্ৰকৃত তথ্য ইচ্ছাকৃতভাৱে সলনি কৰা, বাদ দিয়া বা নিজৰ সুবিধা অনুসৰি বিকৃত কৰাটো Falsification।

উদাহৰণস্বৰূপে, কোনো গৱেষণাৰ ফলাফল নিজৰ অনুমানৰ সৈতে মিল নোখোৱাৰ বাবে সেই তথ্য ইচ্ছাকৃতভাৱে বাদ দিয়া।

ঙ) বস্তুনিষ্ঠতাঃ- গৱেষকে ব্যক্তিগত বিশ্বাস, ৰাজনৈতিক বা সামাজিক মতামত, ব্যক্তিগত লাভ বা পূৰ্বধাৰণাক গৱেষণাৰ ফলাফল প্ৰভাৱিত কৰিবলৈ দিব নালাগে।

তথ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰাই বস্তুনিষ্ঠতাৰ মূল কথা।

চ) উৎসৰ যথাযথ স্বীকৃতিঃ- গৱেষণাত ব্যৱহৃত কিতাপ, গৱেষণা-পত্ৰ, প্ৰবন্ধ, ৱেব উৎস, প্ৰতিবেদন, সাক্ষাৎকাৰ আদি যথাযথভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগে।

ইয়াৰ দ্বাৰা মূল লেখক বা গৱেষকৰ বৌদ্ধিক অৱদানৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

ছ) লেখকত্বৰ সততাঃ- যিজন ব্যক্তিয়ে গৱেষণাত উল্লেখযোগ্য বৌদ্ধিক অৱদান আগবঢ়াইছে, তেওঁক উপযুক্ত লেখকত্বৰ স্বীকৃতি দিব লাগে।

একেদৰে, কোনো অৱদান নথকা ব্যক্তিক কেৱল পদমৰ্যাদা বা ব্যক্তিগত সম্পৰ্কৰ বাবে লেখক হিচাপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰাটোও অনৈতিক।

জ) তথ্যৰ স্বচ্ছতাঃ- গৱেষণাৰ তথ্য কেনেকৈ সংগ্ৰহ কৰা হ'ল, কেনেকৈ বিশ্লেষণ কৰা হ'ল আৰু কেনেকৈ সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱা হ'ল—এইবোৰ সম্ভৱপৰ স্পষ্টভাৱে প্ৰকাশ কৰিব লাগে।

ঝ) ফলাফলৰ সততাঃ- গৱেষকে কেৱল নিজৰ মত বা অনুমানক সমৰ্থন কৰা ফলাফল প্ৰকাশ কৰিব নালাগে। অনুমান ভুল প্ৰমাণিত হ'লেও সেই ফলাফল সততাৰে প্ৰকাশ কৰিব লাগে।

ঞ) স্বার্থৰ সংঘাত প্ৰকাশঃ- গৱেষকৰ ব্যক্তিগত, পেছাগত বা আৰ্থিক স্বার্থই যদি গৱেষণাৰ ফলাফলক প্ৰভাৱিত কৰিব পাৰে, তেন্তে সেই সম্ভাৱ্য Conflict of Interest প্ৰকাশ কৰা উচিত।

৪. গৱেষণাৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত বিদ্যায়তনিক সততাঃ

১) বিষয় নিৰ্বাচনৰ সময়তঃ- গৱেষণাৰ বিষয় মৌলিক, প্ৰাসংগিক আৰু গৱেষণাযোগ্য হ'ব লাগে। অন্যৰ গৱেষণা হুবহু অনুকৰণ কৰি নিজৰ নতুন গৱেষণা বুলি দাবী কৰা উচিত নহয়।

২) তথ্য সংগ্ৰহৰ সময়তঃ- তথ্য বাস্তৱ আৰু নিৰ্ভৰযোগ্য উৎসৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰিব লাগে। তথ্যদাতা বা অংশগ্ৰহণকাৰীৰ বক্তব্য ইচ্ছাকৃতভাৱে সলনি কৰিব নালাগে।

৩) তথ্য বিশ্লেষণৰ সময়তঃ- পৰিসংখ্যা বা তথ্য বিশ্লেষণৰ ফলাফল নিজৰ সুবিধা অনুসৰি সলনি বা বিকৃত কৰিব নালাগে।

৪) গৱেষণা লিখাৰ সময়তঃ- অন্যৰ চিন্তা বা বক্তব্য ব্যৱহাৰ কৰিলে Citation আৰু Reference দিব লাগে। নিজৰ আৰু আনৰ চিন্তাৰ মাজত স্পষ্ট পাৰ্থক্য ৰাখিব লাগে।

৫) গৱেষণা প্ৰকাশৰ সময়তঃ- গৱেষণাৰ ফলাফল সম্পূৰ্ণ আৰু সত্যনিষ্ঠভাৱে প্ৰকাশ কৰিব লাগে। একে গৱেষণা বা একে ফলাফল অনৈতিকভাৱে একাধিক ঠাইত প্ৰকাশ কৰা উচিত নহয়।

৫. বিদ্যায়তনিক অসততাৰ কিছুমান ৰূপঃ

অসততাৰ ৰূপ

অৰ্থ

Plagiarism

অন্যৰ লেখা/চিত্ৰ নিজৰ বুলি প্ৰকাশ

Fabrication

মিছা বা কাল্পনিক তথ্য সৃষ্টি

Falsification

প্ৰকৃত তথ্য বিকৃত কৰা

Duplicate Publication

একে কাম অনুচিতভাৱে পুনৰ প্ৰকাশ

Improper Authorship

লেখকত্বৰ অনুচিত দাবী বা বঞ্চনা

Misrepresentation

গৱেষণা বা ফলাফলৰ বিষয়ে ভুল তথ্য দিয়া

৬. বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠাৰ গুৰুত্বঃ

বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা আৰু সততা মানি চলাৰ ফলত—

গৱেষণাৰ বিশ্বাসযোগ্যতা বৃদ্ধি পায়।

নতুন গৱেষক আৰু পাঠকে গৱেষণাৰ ফলাফলৰ ওপৰত বিশ্বাস কৰিব পাৰে।

জ্ঞানৰ ভঁৰাললৈ নিৰ্ভৰযোগ্য তথ্য সংযোজিত হয়।

গৱেষকৰ পেছাগত সুনাম বৃদ্ধি পায়।

বিশ্ববিদ্যালয় আৰু গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠানৰ মান বৃদ্ধি পায়।

চৌৰ্যবৃত্তি আৰু গৱেষণা-জালিয়াতি হ্ৰাস পায়।

ভৱিষ্যৎ গৱেষকসকলে নিৰ্ভৰযোগ্য গৱেষণাৰ ওপৰত নতুন কাম কৰিব পাৰে।

সমাজৰ প্ৰতি গৱেষকৰ দায়িত্বশীলতা বৃদ্ধি পায়।

৭. গৱেষকৰ কৰণীয়ঃ

এজন আদৰ্শ গৱেষকে—

সদায় সত্য তথ্য ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে।

তথ্যৰ উৎস স্পষ্টভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগে।

Plagiarism পৰিহাৰ কৰিব লাগে।

Fabrication আৰু Falsificationৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে আঁতৰি থাকিব লাগে।

ব্যক্তিগত পক্ষপাতিত্ব পৰিহাৰ কৰিব লাগে।

অংশগ্ৰহণকাৰীৰ গোপনীয়তা ৰক্ষা কৰিব লাগে।

সহ-গৱেষকৰ অৱদানক যথাযথ স্বীকৃতি দিব লাগে।

গৱেষণাৰ সীমাবদ্ধতা স্বীকাৰ কৰিব লাগে।

গৱেষণাৰ ফলাফল অতিৰঞ্জিত কৰি প্ৰকাশ কৰিব নালাগে।

সংশ্লিষ্ট বিশ্ববিদ্যালয়/প্ৰতিষ্ঠানৰ গৱেষণা-নীতি আৰু নৈতিক নিৰ্দেশনা মানি চলিব লাগে।

উপসংহাৰঃ

সামগ্ৰিকভাৱে ক'ব পাৰি যে বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা আৰু গৱেষণামূলক সততা হৈছে উৎকৃষ্ট গৱেষণাৰ মূল ভেটি। গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য কেৱল ডিগ্ৰী, পদোন্নতি বা প্ৰকাশনা লাভ কৰা নহয়; ইয়াৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হৈছে সমাজ আৰু জ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰলৈ নিৰ্ভৰযোগ্য আৰু সত্য জ্ঞানৰ সংযোজন কৰা।

সেয়ে এজন গৱেষকে সততা, বস্তুনিষ্ঠতা, স্বচ্ছতা, মৌলিকতা, উৎসৰ স্বীকৃতি, ন্যায্য আৰু দায়িত্বশীলতা কঠোৰভাৱে অনুসৰণ কৰিব লাগে। বিদ্যায়তনিক নিষ্ঠা অবিহনে গৱেষণা বাহ্যিকভাৱে সফল যেন লাগিলেও তাৰ বৈজ্ঞানিক আৰু সামাজিক মূল্য ক্ষতিগ্ৰস্ত হয়।